

Kathryn Bigelow

Režiserka z jajči

Zoran Smiljanić

Prva režiserka, ki je prejela oskarja za režijo, nikakor ni angažirana feministka, ki bi tarnala nad zlo usodo šibkega spola, ampak prej režijska impersonacija Ellen Ripley iz *Osmega potnika*: močna, žilava, odločna, iznajdljiva in nepopustljiva, pa vendar tudi krhka in ženstvena. Avtorica, ki drži vajeti svojih filmov trdno v svojih rokah in se lahko mirno postavi ob bok najbolj robustnim, trmastim in samosvojim režiserjem ameriškega filma, kot so Hawks, Fuller, Wellman, Huston ali Peckinpah ...

Punčka je!

Režiserka, igralka, scenaristka in producentka Kathryn Ann Bigelow se je rodila leta 1951 v San Carlosu v Kaliforniji kot edini otrok direktorja tovarne barv in knjižničarke.

Deklica.

»Oče mi je pogosto risal sijajne karikature. Sanjal je o tem, da bo nekoč postal poklicni risar stripov, a mu ni nikoli uspelo. To mi je na nek način strlo srce. Mislim, da del mojega ukvarjanja s filmom vključuje hrepenenje za tistim, česar on ni dosegel.«

Slikarka.

Kot nadarjena slikarka je hodila na San Francisco Art Institute, pri 20-ih pa je prejela štipendijo za neodvisni študijski program v New Yorku. Z avangardno skupino Art and Language se je udeleževala raznih umetniških performansov, slikala konceptualne slike in čakala, da jo odkrijejo, potem pa je začela eksperimentirati s filmom. Nedavno je na vprašanje, če še slika, odgovorila: »Ne slikam več, vendar slikarsko znanje verjetno vsaj podzavestno uporabljam na filmu. Človek se ne more odučiti tistega, kar zna.«

Razsvetljenka.

V zgodnjih 70-ih je šla v New Yorku na polnočno projekcijo, kjer so v *double billu* vrteli *Divjo bando* (The Wild Bunch, 1969, Sam Peckinpah) in *Ulice zla* (Mean Streets, 1973, Martin Scorsese). »Ta dva filma sta mi spremenila življenje, zadela sta me kot strela. Peckinpah zaradi močnatosti, neposrednosti in brutalnosti, kakršne še nisem videla, Scorsese pa zaradi intenzivnega odnosa do čudovito odtrganega podzemlja, ki ga je predstavil. Ne vem, kdo ju je spravil skupaj in zakaj, toda oba filma bosta pri meni za vedno povezana. Ves moj lacanovski dekonstruktivizem, konceptualizem, inštalacije in ambientalno umetnost je v hipu odpihnilo.«

Učenka.

Ostali filmi in režiserji, ki so imeli odločujoč vpliv nanjo: *Lawrence Arabski* (Lawrence of Arabia, 1962, David Lean) zaradi poguma, širine in veličastne jordanske puščave in *Terminator* (1984, James Cameron), ki je »game changer«, po katerem filmi ne bodo več isti. Obožuje tudi Alfreda Hitchcocka, pri katerem noče izpostaviti posameznega filma, ker vsi po vrsti, vključno s pogosto spregledanimi nemimi filmi, vsebujejo čarovnijo in neponovljivo napetost. Podobno velja za Ku-

rosawo, Ozuja in Pabsta, pa tudi za Rossellinija in Pasolinija. Fassbinderjev *V letu s 13. meseci* (In einem Jahr mit 13 Monaten, 1978) se ji zdi ena največičastnejših ljubezenskih zgodb vseh časov.

Režiserka celovečercjev.

Brez ljubezni (The Loveless, 1982)
Na robu teme (Near Dark, 1987)
Modro jeklo (Blue Steel, 1989)
Peklenski val (Point Break, 1991)
Zadnji dnevi (Strange Days, 1995)
Morje smrti (The Weight of Water, 2000)
K-19: Črna vdova (K-19: The Widowmaker, 2002)
Bombna misija (The Hurt Locker, 2008)

Režiserka kratkih filmov in TV serij.

The Set-Up (1978), 17-minutni študentski film, kjer je lansirala tezo o »zapeljivem nasilju« in *Mission Zero* (2007), 8-minutni akcioner, kjer se seksi Uma Thurman v rumenem Lamborghiniju vozi po mestu, nanjo pa preži kup morilcev. Posnela je nekaj epizod TV serije *Divje palme* (Wild Palms, 1993), *Življenje na cesti* (Homicide: Life on the Streets, 1998/99) in *Karen Sisco* (2004).

Neodvisna.

»Še nikoli nisem posnela študijskega filma. Hočem ohraniti popoln kreativni nadzor nad svojimi filmi, tega pa mi študijski način ne omogoča. Veliki studii so sicer distribuirali moje filme, a nikoli financirali.«

Upornica.

»V 60-ih letih, v dobi odraščanja, smo bili prepričani, da je sovražnik zunaj nas ... Policija, vlada, sistem, toda to sploh ne drži. Pravi fašizem se skriva v nas in proizvajamo ga vsak dan.«

Rokerka.

Njeni filmi so polni rock glasbe: v debiju *Brez ljubezni* pozirajo motoristi v črnih usnjenih opravih na rockabilly soundtrack Roberta Gordona in Johna Lurieja; za film *Na robu teme* so glasbo prispevali Tangerine Dream; *Peklenski val* je imel delovni naslov *Riders on the Storm* (pesem skupine Doors), na glasnem soundtracku pa igrajo Ratt, Concrete Blonde, Public Image Ltd., Jimi Hendrix, Sheryl Crow in mnogi drugi, med igralci pa zagledamo tudi Anthonyja Kiedisa in Flea iz benda Red Hot Chili Peppers; v *Zadnjih dnevih* (ja, *Strange Days* je album Doorsov) so zastonske statiste za finalni prizor milenijske zabave privabili z rock koncertom, poleg tega je film nabit z rock, rap, dub in rave glasbo; v *Bombni misiji* pa nažiga težkometalna skupina Ministry. Leta 1989 je režirala glasbeni videospot za skupino New Order (*Touched by the Hand of God*), sicer pa tudi sama rada tiči v črnih usnjenih jaknah, kavbojkah in kavbojskih škornjih.

MARK BOAL in KATHRYN

Bilderka.

Ko smo že pri imidžu, Kathryn Bigelow je kljub letom (naslednje leto jih bo dopolnila 60) videti izvrstno. Fizično precej spominja na Lindo Hamilton iz drugega *Terminatorja* (1991), ki je pod Cameronovim patronatom doživela radikalno stilsko preobrazbo in se iz mlahave razvajenke prelevila v mišičasto amazonko, ali pa na atletsko gazelo Angelo Basset iz *Zadnjih dnevov*, ki fizično in intelektualno prekaša pomehkuženega junaka Ralpa Fiennesa.

Upornica.

»Odločila sem se, da bom ignorirala določen odpor do žensk, ki snemajo filme, in sicer iz dveh razlogov: prvič – ne morem spreminiti svojega spola in drugič – zaradi tega ne bom nehala snemati filmov.«

Vsiljivka.

Znanstvena fantastika, adrenalinski akcionerji, kriminalke, grozljivke in vojni filmi so bili doslej žanri, rezervirani izključno za moške. Potem pa se je pojavila ona, vdrla na področje, ki so ga označili samci, in si izborila pravico do obstoja ...

Alfa samica.

... še več, v svojih filmih praviloma komandira moškim krdelom: bikerjem (*Brez ljubezni*), vampirjem (*Na robu teme*), policajem (*Modro jeklo*), surferjem oz. bančnim roparjem (*Peklenški val*), posadki podmornice (*K-19: Črna vdova*) in deminerjem (*Bombna misija*).

Nasilnica.

»Zakaj igra nasilje tako pomembno vlogo v mojih filmih? Na to vprašanje bi imela rada dober odgovor, na primer, da sem doživela kakšno travmo v otroštvu, kaj takega. Mislim, da je film kot medij lahko katarzičen. Rada imam filme, ki mi eksplodirajo v obraz, ki so provokativni, izzivalni, intenzivni, ki hodijo po robu. Rada imam filme, ki me zadanejo in poženejo adrenalin. In na kar reagiram kot gledalec, reagiram tudi kot ustvarjalec.«

Zapeljiva nasilnica.

»Spogledujem se z idejo o 'zapeljivem nasilju'. Če ga obravnavaš na določen način, je lahko nasilje zelo zapeljivo, nadrealistično, skoraj abstraktno. Filmsko nasilje nima nobene zveze z realnim nasiljem. Verjamem, da si občinstvo v varnem zavetju kinodvoran želi sodelovati v nepredvidljivih, nevarnih in neusmiljenih dogodkih, ki jih sicer ne bi nikoli izkusili.«

Iskrena nasilnica.

»Ne maram nasilja. Me pa zanima resnica. In resnica je, da je nasilje sestavni del socialnega konteksta, v katerem živimo.«

Katastrofičarka.

»Mislim, da drvimo proti kaotičnem, eksplozivnem, armagedonskem koncu. O tem govori moj film *Zadnji dnevi*.«

Počasnela.

»Do tako velikega časovnega zamika (7 let) med *K-19* in *Bombna misija* je prišlo, ker hočem svoje filme razviti sama in to traja. Leta 2004 sem postala pozorna na pisanje Marka (Boala) iz Iraka, še posebej ko se je pridružil bombni ekipi v Bagdadu. Pomislila sem, da bi bila njegova vojna poročila – če bo preživel, seveda – vredna filmske interpretacije in to se je tudi zgodilo. Ko se je vrnil iz Iraka, sva leta 2005 delala na scenariju, 2006 smo zbirali denar, snemali 2007, potem pa še montaža, distribucija in promocija in zdaj smo tu. To je pač proces, ki terja čas.«

Militantka.

»Umazana mala skrivnost vojne je, da jo nekateri moški ljubijo. Jaz poskušam ugotoviti, zakaj.«

MARK IN KATHRYN NA SNEMANJU

MODRO JEKLO

Perfekcionistka.

»Sprva smo Bombno misijo nameravali posneti v Maroku, ki ga pogosto uporabljajo kot zamenjavo za Bližnji vzhod, toda, ko sem enkrat odpotovala na Bližnji vzhod, sem Maroko takoj odpisala. Tu so statisti Severnoafričani, ne pa Arabci, kar je ogromna razlika. Sama bi najraje snemala v Iraku, a me zaradi varnosti ni nihče jemal resno, zato smo se odločili za Jordanijo, ki je imela poleg popolne arhitekture še eno veliko prednost – iraške begunce, ki so z jezikom in nasveti pripomogli k avtentičnosti filma.«

Antifeministka.

»Nikoli se nisem zavestno odločila, da bom posnela film s feminističnim sporočilom.« Ženskemu pogledu se je najbolj približala v filmu *Modro jeklo*, pa še to bolj zaradi narave materiala, sicer pa se je Jamie Lee Curtis z Ronom Silverjem pomerila v pravem pravicatem revolveraškem obračunu.

Anticenzorka.

»Ne verjamem v kakršnokoli obliko cenzure. Vsak mora sam priti do svoje moralne sodbe.«

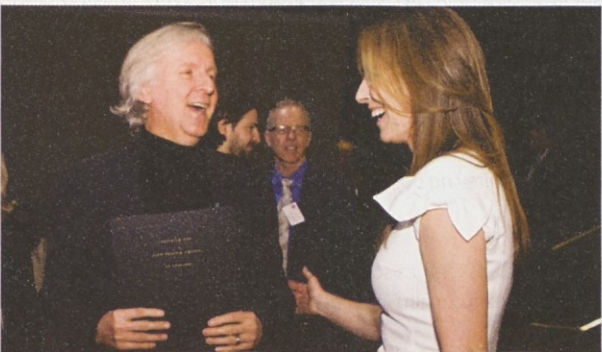
Ženska, ki razmišlja.*

»Veliko sem razmišljala o tem, kakšna je moja vloga pri ustvarjanju filmov. Ne mislim razbijati predsodkov o spolu ali ustaljenih predstav o žanru, ampak raziskovati in širiti medij.«

Soproga.

Dve leti poročena z Jamesom Cameronom (1989–1991), ki ji

JAMES CAMERON IN KATHRYN

NA ROBU TEME

je produciral dva filma (*Peklenški val* in *Zadnji dnevi*), za slednjega je napisal tudi scenarij. Bogovi melodrame so poskrbeli, da sta se pri letošnji podelitvi oskarjev spet srečala in pomerila v finalu (»war of the exes«).

Neuspešna.

Večina njenih filmov je bila finančno neuspešna (*Brez ljubezni*, *Na robu teme*, *Zadnji dnevi*, *Morje smrti*, *K-19: Črna vdova*) ali pa so priigrali skromen profit (*Modro jeklo*, *Peklenški val*). Veliki met ji je uspel šele z *Bombno misijo*.

Žirantka.

Članica žirije številnih filmskih festivalov po svetu, med drugim berlinskega in beneškega.

Zaljubljenka.

Njen fant je novinar in scenarist *Bombne misije* Mark Boal.

Mati?

Ne.

* Ko sem nekatere besede skušal zapisati v ženskem spolu, sem ugotovil, da ga sploh ne premorejo ali pa so zelo okorne, oz. opisne (npr. mislec, bizgec, skrivnostnež, pomembnež...) Enakost med spoloma je očitno res še daleč.

NA ROBU TEME

Deset najbolj vplivnih holivudskih žensk

(povzeto po Forbesovi lestvici 2009):

1, 2. Suzanne in Jennifer Todd

Sestri in lastnici producerske hiše Team Todd, ki je sproducirala nekaj inovativnih in uspešnih filmov, kot so *Memento* (2000), trilogijo *Austin Powers* (1997, 1999, 2002), *Across the Universe* (2007) in *Alica v Čudežni deželi* (*Alice in Wonderland*, 2010).

3. Amy Pascal

Sopredsedujoča pri Sony Pictures Entertainment in šefica za nadzor, razvoj in produkcijo filmov pri Columbia Pictures je soodgovorna za uspeh trilogije *Spider-Man* (2002, 2004, 2007), *Kvantum sočutja* (*Quantum of Solace*, 2008) in *Julie & Julia* (2009).

4. Stacey Snider

Po vodilnih položajih v TriStarju in Universalu je predsedala k Spielbergovemu DreamWorks Pictures, kjer je splavila *Transformerje* (*Transformers*, 2007, 2009) in *Drkajva skupaj* (*Blades of Glory*, 2007).

5. Ann Daly

Vodja razvoja animacije pri DreamWorks Animation ima v žepu hite, kot so *Shrek 2* (2004), *Čebelji film* (*Bee Movie*, 2007), *Kung fu panda* (2008) in *Pošasti proti Nezemljanom* (*Monsters vs Aliens*, 2009).

6. Mary Parent

Izvršna directorica MGM-a, ki je zabredel v 4 milijardni dolg, namerava s predelavo starih uspešnic (*Rdeča zora*, *Poltergeist* in *Robocop*) kot tudi novih veleprojektov (*Hobbit* s Tomom Cruiseom) studio izkoptati iz rdečih števil.

7. Sarah Greenberg

Predsednica za marketing pri Lionsgatu, zadolžena za marketing, PR, dogodke in promocijo filmov, je med tistimi, ki so zasnovali goljufo, a učinkovito spletno kampanjo za *Čarovnice iz Blaira* (*The Blair Witch Project*, 1999).

8, 9. Drew Barrymore in Nancy Juvonen

Leta 1995 sta ustanovili produkcijsko hišo Flower Films, ki je realizirala tako avtorske (*Donnie Darko*, 2001), kot tudi komercialne projekte (*Charlijevi angečki*, 2000) in pa *Divje mrhe* (*Whip It*, 2009), kjer se je Drew Barrymore preizkusila kot režiserka.

10. Diablo Cody

Scenaristka in producentka s pravim imenom Brook Busey je prehodila dolgo pot od striptizete do oskarjevke, in čeprav so bili mnogi mnenja, da gre le za srečno naključje, jih je Codyjeva demantirala z novimi uspehi (serija *The United States of Tara*, 2009, horor komedija *Jennifer's Body*, 2009 in projekt v razvoju *Breathless: A Zombie's Lament*).

1. Maya Deren (1917–1961)

Avantgardna in eksperimentalna avtorica, najbolj znana po filmu *Mreže popoldneva* (*Meshes of the Afternoon*, 1943).

2. Ida Lupino (1918–1995)

Igralka, ki je postala edina holivudska režiserka svojega časa, se je poleg melodram suvereno izkazala tudi v *noir* žanru s filmom *Štopar* (*The Hitch-Hiker*, 1955).

3. Elaine May (1932)

Po uspešni gledališki karieri je predsedala na film, uspela je s črno komedijo *Zapeljivec* (*The Heartbreak Kid*, 1972), pogorela s kriminalno dramo *Mikey and Nicky* (1975) in katastrofalno strmo-glavila s pustolovsko komedijo *Ishtar* (1987), ki je zapečatil njeno režijsko kariero.

4. Nora Ephron (1941)

Najprej je bila scenaristka (napisala scenarije za filme *Silkwood* in *Ko je Harry srečal Sally*), nato je začela režirati, terno je zadel s srčkanimi romantičnimi komedijami *Romanca v Seattlu* (*Sleepless in Seattle*, 1993) in *Čaka te pošta* (*You've Got Mail*, 1998), kjer se kot po tekočem traku zaljubljata Tom Hanks in Meg Ryan.

5. Penny Marshall (1942)

Igralka, producentka, žena Roba Reinerja in prva režiserka, ki je prebila magično mejo 100 milijonov dolarjev s filmom *Velik* (*Big*, 1988), gledalce pa je osvojila tudi z *Žensko ligo* (*League of Their Own*, 1992).

6. Mimi Leder (1952)

Zrežirala je ducat epizod serije *Urgenca* (ER), potem pa se iz televizije zavihtela na visokoproračunske adrenalinske akcionerje, kot so *Mirovnik* (*The Peacemaker*, 1997) in *Zadnji udarec* (*Deep Impact*, 1998).

7. Julie Taymor (1952)

Vizualno ekstravagantna režiserka je na film prišla iz gledališča, poznamo jo predvsem po *Fridi* (2002) in *Across the Universe* (2007), posrečeni tematizaciji glasbenega opusa Beatlov.

8. Amy Heckerling (1954)

Film o losangeleških srednješolcih *Fast Times at Ridgmont High* (1982) je zaokročila z *Nimaš pojma* (*Clueless*, 1995), vmes pa posnela še oba dela *Glej, kdo se oglašča* (*Look, Who's Talking (Too)*, 1989, 1990).

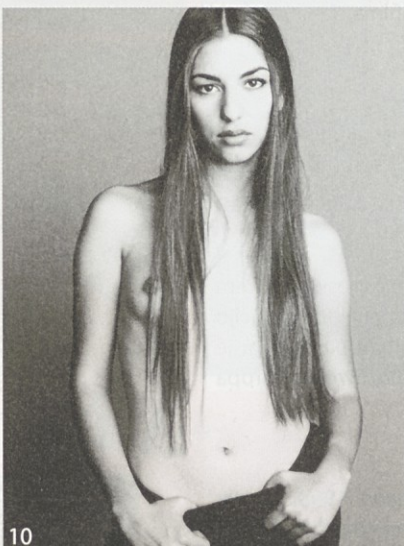
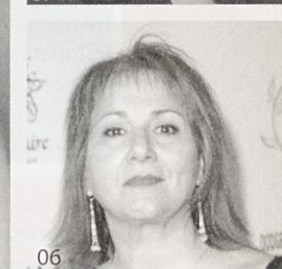
9. Kimberly Peirce (1967)

Scenaristka in režiserka trdih dram, ki z ničemer ne kažejo, da za njimi stoji nežna ženska roka: *Fantje ne jočejo* (*Boys Don't Cry*, 1999) in *Vrnitev na bojišče* (*Stop-Loss*, 2006).

10. Sofia Coppola (1971)

Prejemnica oskarja za scenarij in tretja režiserka, ki je bila nominirana za režijo za film *Izgubljeno s prevodom* (*Lost in Translation*, 2003).

Deset izbranih ameriških režiserk

1. Leni Riefenstahl (1902–2003)

Igralka in režiserka se je s *Triumfom volje* (Triumph des Willens, 1935) in obema deloma *Olimpije* (Olympia, 1938) zapisala v filmsko zgodovino, njenih sponzorjev pa tokrat ne bomo omenjali.

2. Lina Wertmüller (1926)

Prva oskarjeva nominiranka za režijo filma *Pasqualino lepotec* (Pasqualino Settebellezze, 1975), kjer si je veliko pred Benignijem drznila humorno obravnavati holokavst.

3. Liliana Cavani (1937)

Neenakomerno, a brezkompromisno avtorico si bomo zapomnili predvsem po kontroverznem *Nočnem portirju* (Il portiere di notte, 1974) in naturalistični *Koži* (La pelle, 1981).

4. Margarethe von Trotta (1942)

Na režijski stolček je prišla iz Fassbinderjeve valilnice kadrov, izstopata njeni angažirani drami *Izgubljena čast Katarine Blum* (Die verlorene Ehre der Katharina Blum, 1975, korežiser Volker Schlöndorff) in *Svinčeni časi* (Die bleierne Zeit, 1981), v obeh obravnava močne ženske s političnim motivom.

5. Catherine Breillat (1948)

Ženska inačica Davida Cronenberga, ki pa je pogumnejša od njega: v *mainstream* kinematografijo je v filmu *Romanca* (Romance, 1999) pripeljala elemente porno filma, česar si Cronenberg ni upal, čeprav ga je mikalo.

6. Claire Denis (1948)

Parižanka, ki je svoje odrasčanje v Afriki opisala v filmu *Čokolada* (Chocolat, 1988) in šokirala z atmosfersko kanibalsko grozljivko *Težave vsak dan* (Trouble Every Day, 2001).

7. Agnieszka Holland (1949)

»Leteča Hollandka« je iz rodne Poljske pred vojaškim pučem emigrirala v Francijo, zatem jo je delo odpeljalo v Nemčijo in Anglijo, nazadnje je pristala v ZDA, najbolj pa se nam je vtisnila v spomin njena vojna drama *Evropa, Evropa* (Europa Europa, 1991).

8. Jane Campion (1954)

Avstralska režiserka, ki je za *Klavir* (The Piano, 1993) prejela Zlato palmo v Cannesu in bila druga nominiranka za oskarja za režijo.

9. Mira Nair (1957)

Indijka, ki je zahodne gledalce raznežila s socialno dramo *Zbogom, Bombay* (Salaam, Bombay, 1988) in jih dokončno osvojila z *Monsunsko svatbo* (Monsoon Wedding, 2001).

10. Maja Weiss (1965)

Prva prava domača režiserka, ki je posnela slovensko verzijo *Odrešitve* (*Varuh meje*, 2002) in kakopak odlični dokumentarrec *Cesta bratstva in enotnosti* (1999)

...in še deset drugih.

02

08

09

06

07

01

04

03